

LANDENRAPPORT **BELGIË**

Dit rapport werd opgesteld ter ondersteuning van uw deelname aan de workshop “Strategieën ontwikkelen ter bescherming van kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie in België”.

De workshop werd georganiseerd in samenwerking met PICUM en het Platform Kinderen op de Vlucht.

Plate-forme Mineurs en exil
Platform Kinderen op de vlucht

Dit rapport biedt een samenvatting van de wet- en regelgeving met betrekking tot het recht van kinderen zonder papieren op gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting in België. Daarnaast bekijken we ook of kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie (kinderen van ongedocumenteerde migranten en kinderen die zelf ongedocumenteerd zijn) in de praktijk ook toegang hebben tot deze rechten.

Doelstellingen:

Deze workshop is een onderdeel van een twee jaar durend PICUM-project getiteld “Building Strategies to Improve the Protection of Undocumented Children in Europe”. Dit project heeft als doel om het bewustzijn aan te wakkeren over de moeilijkheden die deze kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie ondervinden om toegang te krijgen tot hun grondrecht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting in Europa. Daarnaast wil het project strategieën uitstippelen om deze problemen aan te pakken.

WELKE KINDEREN BEVINDEN ZICH “IN EEN NIET- REGULIERE MIGRATIE- SITUATIE”?

“Kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie” zijn kinderen van wie het leven wordt beïnvloed door een niet-reguliere migrantenstatus.

Het gaat om een diverse groep van kinderen met een niet-reguliere migrantenstatus, de zogenaamde “ongedocumenteerde” kinderen of “kinderen zonder papieren”. Ook de ouders of andere voogden van deze kinderen

kunnen ongedocumenteerd zijn, wanneer zij bijvoorbeeld op niet-reguliere manier het land zijn binnengekomen of wanneer de verblijfsvergunning of het visum van het gezin verlopen is. De ouders of andere voogden kunnen ook een reguliere migrantenstatus hebben, bijvoorbeeld wanneer kinderen naar Europa komen om herenigd te worden met hun familie, maar niet onder het officiële gezinsherenigingsprogramma vallen. Kinderen die in Europa geboren zijn, kunnen ook ongedocumenteerd zijn omdat hun ouders dat zijn.

Het kan ook voorvallen dat kinderen zelf een reguliere migratiestatus hebben, maar toch onder een niet-reguliere status vallen omdat hun ouders of voogden ongedocumenteerde migranten zijn. Zo verkrijgen sommige kinderen het burgerschap door één ouder of door geboorterecht. In sommige landen (zoals Ierland en Frankrijk) moeten kinderen niet gedocumenteerd zijn tot de leeftijd van respectievelijk 16 en 18 jaar. In deze landen bestaat er dus niet zoiets als “kinderen zonder papieren”. Ze worden wel nog steeds beïnvloed door de niet-reguliere migratiestatus van hun ouders.

Kinderen zonder papieren kunnen ook kinderen zijn die weggelopen zijn of door hun familie naar Europa werden gestuurd in de hoop op betere leefomstandigheden, en dus nu alleen zijn. Sommige kinderen worden naar Europa gesmokkeld, alleen of met hun gezin, en zijn daardoor ongedocumenteerd. Dit project focust op kinderen die samenleven met hun gezin of andere voogden, en op hun toegang tot sociale grondrechten. Er bestaat verontrustend weinig informatie over deze kinderen en over de manier waarop zij getroffen worden door beleidsmaatregelen m.b.t. niet-reguliere migratie. Vaak leven ze in zeer precare omstandigheden zonder toegang tot de sociale grondrechten. Omdat de meeste EU-lidstaten specifieke systemen hebben opgezet (hoe ontoereikend ook) voor de opvang van niet-begeleide kinderen, kinderen die gescheiden zijn van hun familie en slachtoffers van kinderhandel, zal dit project niet ingaan op de specifieke problemen die deze groepen kinderen ondervinden. Toch is de problematiek inzake de toegang tot sociale grondrechten ook relevant voor kinderen die zich buiten het opvangsysteem voor niet-begeleide kinderen bevinden en zo onzichtbaar blijven voor de sociale diensten, en voor slachtoffers van mensenhandel voor ze geïdentificeerd worden.

Methodologie:

Al tien jaar lang komt PICUM dagelijks op voor de rechten van migranten zonder papieren. Daarbij heeft het een gevaarlijke trend vastgesteld waarbij de rechten van kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie steeds verder worden uitgehouden.

Het project focust met name op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting omdat deze rechten fundamenteel zijn voor de ontwikkeling van een kind. Ondanks alle wetgeving ter zake hebben kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie in Europa vaak geen toegang tot deze sociale grondrechten. Dat geldt vooral voor kinderen die samenleven met hun gezin of andere voogden en dus niet onder de directe bevoegdheid van de Staat vallen. Enkel als dit grondrecht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting wordt gegarandeerd, zullen deze kinderen zich veilig en goed kunnen ontwikkelen.

Aan de hand van een aantal intensieve **nationale workshops in zeven landen** (België, Frankrijk, Italië, Nederland, Polen, Spanje en het Verenigd Koninkrijk) krijgen deelnemers een beter inzicht in de problemen die kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie in elk van deze landen ondervinden om toegang te krijgen tot hun grondrecht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting. Op basis daarvan worden concrete strategieën uitgewerkt om enkele van de aangekaarte problemen aan te pakken.

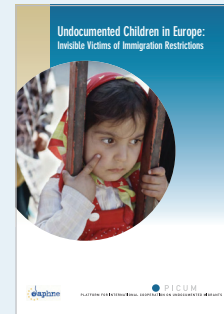
Bij de selectie van de landen werd erop gelet dat zowel Noord-, Zuid- als Oost-Europa vertegenwoordigd waren en werd er gestreefd naar een mix van oude en nieuwe EU-lidstaten en van verschillende sociale beschermingssystemen. Bedoeling is om de nationale aanbevelingen en de bevindingen van het onderzoek waar mogelijk te veralgemenen naar een pan-Europese toepassing en waar nodig aan te passen aan de regionale situatie. Er zal een **handleiding** worden opgesteld om de inspanningen te ondersteunen om deze rechten te waarborgen voor kinderen in een niet-reguliere migrantensituatie, zowel in alle lidstaten als op Europees niveau. Deze handleiding, die zal worden voorgesteld op een **Europese conferentie** in januari 2013, zal dienen om de **voortdurende inspanningen** van PICUM en haar partners om **deze rechten te verdedigen**, vorm te geven en te ondersteunen.

En verder?

Tijdens de workshops van het project "Building Strategies to Improve the Protection of Undocumented Children in Europe" kunnen belanghebbenden van gedachten wisselen over de hindernissen die kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie op hun weg vinden als ze hun recht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting willen laten gelden, zoals beschreven in dit rapport.

Bedoeling is om te komen tot een gemeenschappelijk inzicht en om een aanzet te geven voor de ontwikkeling van strategieën om deze problemen op te lossen. En dat is nog maar het begin. Wij nodigen u uit om ook buiten de workshops deze doelstellingen uit te dragen, het bewustzijn aan te wakkeren en deze obstakels te helpen wegwerken.

Voor meer informatie over het project of om uw engagement te bestendigen voor het verdere verloop van het project kunt u contact opnemen met Lilana Keith, Project Officer, via lilana.keith@picum.org.

Het project "Building Strategies to Improve the Protection of Undocumented Children in Europe" is gebaseerd op de belangrijkste conclusies uit eerder onderzoek, zoals gepubliceerd in 2009 in het PICUM-rapport "Undocumented Children in Europe: Invisible Victims of Immigration Restrictions". Dit rapport bespreekt de hindernissen die kinderen zonder papieren op hun weg vinden om toegang te krijgen tot onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting in verschillende EU-lidstaten.

THE PARTNERS

- PICUM (Coördinator)
- België: [Platform Kinderen op de vlucht](#)
- Frankrijk: [Groupe d'Information et de Soutien des Immigré](#) – GISTI (informatie- en steungroep migranten)
- Italië: [Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione](#) – A.S.G.I (vereniging voor juridische studies over immigratie)
- Nederland: [Defence for Children International](#) – DCI
- Polen: [Polish Migration Forum](#)
- Spanje: [Red Acoge](#)
- Verenigd Koninkrijk: [Praxis Community Projects](#) – Praxis

TERMINOLOGIE

“ONGE-DOCUMENTEERDE” VERSUS “ILLEGALE” MIGRANTEN

De term “ongedocumenteerde migranten” (of “niet-reguliere migranten”) is meer geschikt voor migranten zonder geldige verblijfsvergunning. De term “illegaal” wordt gemeden om twee redenen:

1. De connotatie met criminaliteit: in de meeste landen is een verblijf zonder vereiste papieren geen strafbaar feit, maar een administratieve overtreding.
2. Een individu of een groep bestempelen als “illegaal” komt in feite neer op een ontkenning van hun mens-zijn en is een mogelijke inbreuk op hun natuurlijk recht om als persoon te worden erkend voor de wet.

Migranten als “illegaal” bestempelen heeft ook politieke en/of maatschappelijke gevolgen en houdt bovendien geen rekening met de verschillende graden van conformiteit die kunnen gelden voor elke specifieke migrant. Zo kan een migrant legaal in een land verblijven, maar arbeid verrichten terwijl dat niet mag en zo één of meer voorwaarden van zijn visum overtreden.

Dit terminologisch standpunt vindt steeds meer ingang, onder meer bij de Verenigde Naties¹, de Raad van Europa², het Europees Parlement³ en de Europese Commissie, maar ook bij talrijke ngo's, lokale overheden, professionals uit diverse domeinen en de migranten zonder verblijfsvergunning zelf.

“KINDEREN” VERSUS “MINDER- JARIGEN”

- Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van de VN is ieder mens jonger dan achttien jaar een kind. De leeftijd waarop iemand niet langer “minderjarig” is, verschilt echter per land.
- Vooral in omstandigheden waarin migranten zonder papieren worden gedehumaniseerd, kan het bestempelen van kinderen zonder papieren als “minderjarigen” in plaats van “kinderen” een negatieve connotatie hebben, waardoor ze dreigen uitgesloten te worden uit de programma's voor kinderrechten en kinderscherming.

BESCHERMING VAN DE RECHTEN VAN HET KIND IN HET ALGEMEEN

Worden de rechten van kinderen zonder papieren beschermd door de internationale en Europese wetgeving?

De fundamentele rechten van kinderen (ongeacht hun migrantenstatus) worden beschermd door meerdere bindende internationale en Europese wetten (zie kader op de volgende pagina), waaronder:

- Het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind** (IVRK)⁵: België ratificeerde het IVRK in 1991, waardoor het rechtstreeks in nationale wetgeving werd omgezet.⁶
- Het **Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten** (IVESCR):⁷ België ratificeerde het IVESCR in 1983, waardoor het rechtstreeks in nationale wetgeving werd omgezet.
- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** (EVRM):⁸ België ratificeerde het EVRM in 1955, waardoor het rechtstreeks in nationale wetgeving werd omgezet.

WAAROM IS DE INTERNATIONALE EN EUROPESE WETGEVING VAN BELANG?

België is wettelijk verplicht om de internationale en Europese wetgeving te volgen die "geratificeerd" is (d.w.z. formeel goedgekeurd en bekrachtigd).

Concreet betekent dit dat de rechtmatigheid kan worden bestreden van elk beleid en elke maatregel die strijdig zijn met deze wetgeving.⁴

Twee fundamentele rechtsbeginselen zijn cruciaal bij de bescherming van de rechten van het kind, namelijk het **non-discriminatie** beginsel en het beginsel van **het belang van het kind**. Deze worden duidelijk vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK):

- **Non-discriminatie:** het IVRK verplicht alle staten die partij zijn bij het Verdrag om de in het Verdrag beschreven rechten te eerbiedigen en waarborgen:

"voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard dan ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd."
(Artikel 2)⁹

Het Comité voor de Rechten van het Kind stelt expliciet dat dit betekent dat het IVRK van toepassing is ongeacht de migratiestatus.¹⁰

- **Het belang van het kind:**

"Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging."
(Artikel 3)

Het Comité voor de Rechten van het Kind stelt heel duidelijk dat de belangen van migratiecontrole nooit mogen prevaleren boven het belang van het kind.¹¹

WETTELIJK BINDENDE INTERNATIONALE EN EUROPESE WETGEVING

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR), het Internationaal verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie (IVUR-Verdrag), het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Vrouwenverdrag), het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Daarnaast is er ook de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (die technisch gezien niet wettelijk bindend is, maar toch wordt beschouwd als internationaal gewoonterecht en als dusdanig bedoeld is om bindend te zijn) en het Europees Sociaal Handvest (ESH), dat gewoonlijk beperkt is tot onderdanen of reguliere arbeiders van de verdragsluitende staten, maar waarvan bepaalde rechten door de jurisprudentie worden toegepast op niet-reguliere migranten en in het bijzonder op kinderen.¹²

Welke nationale wetten en voorschriften zijn er?

Het spanningsveld tussen migratiecontrole en kindbescherming zorgt ervoor dat kinderen met een niet-reguliere migratiestatus afzonderlijk en anders worden behandeld dan "alle" kinderen.

Kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie worden getroffen door repressieve maatregelen voor migratiecontrole en worden onvoldoende beschermd door de systemen ter bescherming van het kind.

- België geeft een **"interpretatieve verklaring"** aan **het beginsel van non-discriminatie** in Artikel 2 van het IVRK. Volgens deze interpretatie heeft de Belgische Staat de mogelijkheid om de rechten die worden vastgelegd in het IVRK te **beperken voor kinderen zonder Belgische nationaliteit**.

Daarom meent de Belgische Staat dat zij kinderen zonder papieren kan uitsluiten van dit belangrijke mensenrechteninstrument.

Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft België aanbevolen om de procedure voor het intrekken van deze verklaring te bespoedigen.¹³

- In andere opzichten **beschermt de Belgische wetgeving op elk niveau de rechten van alle kinderen**. De bevoegdheden over de rechten van het kind zijn verdeeld tussen de Federale Overheid, de drie Gewesten en de drie Gemeenschappen.

- ▶ Op nationaal vlak is de volgende wetgeving van belang:

- De **Belgische Grondwet** stelt het volgende: "Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit..."

Elk kind heeft recht op maatregelen en diensten die zijn ontwikkeling bevorderen.

Het belang van het kind is de eerste overweging bij elke beslissing die het kind aangaat...¹⁵

"Het Comité is bezorgd over de voortdurende discriminatie tegen kinderen van vreemde afkomst."
– *Comité voor de Rechten van het Kind (2010)*¹⁴

- ▶ **De Wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn** stelt het volgende: "Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid."¹⁶
- ▶ Zowel in de Vlaamse als in de Franse Gemeenschap is er een **wet inzake jeugdbijstand** (kinderen zonder papieren worden inbegrepen in verwijzingen naar "alle kinderen").
 - Voor de Franse Gemeenschap geldt het decreet van 4 maart 1991 inzake hulpverlening aan de jeugd.¹⁷
 - Voor de Vlaamse Gemeenschap geldt het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand.¹⁸
- ▶ Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geldt de ordonnantie van 29 april 2004 inzake hulpverlening aan jongeren, die expliciet vermeldt dat alle kinderen zijn inbegrepen, ongeacht hun migrantenstatus (Artikel 3.2).¹⁹

- Op elk overheidsniveau blijkt een sterk engagement om het welzijn van *elk* kind te waarborgen:

- ▶ Het **Nationaal Actieplan voor Kinderen 2005-2012** bevat de bijdragen van de verschillende gefedereerde entiteiten volgens dezelfde 10 strategische prioriteiten²⁰, waaronder: voorrang verlenen aan kinderen en de bescherming van het gezin, armoede wegwerken, geen enkel kind vergeten, voor elk kind zorgen en elk kind toegang verlenen tot onderwijs.²¹

Zowel het Comité voor de Rechten van het Kind als ngo's wijzen echter op het gebrek aan concrete en meetbare acties in dit plan. Het Comité besluit dat "het Nationaal Actieplan voor Kinderen (2005-2012) geen duidelijke doelstellingen, targets, indicatoren en tijdschema's bevat, niet over een systeem beschikt om het behalen van de doelstellingen op te volgen en geen specifiek budget kreeg toegewezen."²²

- ▶ In 2006 werd er de **Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind** (NCRK) opgericht, die institutionele en niet-institutionele actoren inzake de rechten van het kind samenbrengt.²³

De NCRK kreeg echter **kritiek op haar besluitvormingsproces** – "Hoewel verschillende instanties betrokken worden bij het werk van de Commissie (ombudspersonen, experts, ngo's, administraties, enz.), worden alle beslissingen genomen door vertegenwoordigers van de overheden ("stemgerechtigde leden"). Dit zorgt ervoor dat het de Commissie ontbreekt aan autonomie en aan werkelijke slagkracht om de politieke besluitvorming omtrent aan kinderrechten gerelateerde thema's te beïnvloeden."²⁴

- ▶ Er bestaat een **kinderombudsman** – iemand die de rechten van het kind verdedigt zoals die zijn bepaald in de Grondwet en het IVRK. In Vlaanderen heet deze ombudsman de "Kinderrechtencommissaris", in de Franse Gemeenschap de "délégué général aux droits de l'enfant" en in de Duitstalige Gemeenschap de "Ombudsmann"²⁵.

Hebben kinderen zonder papieren recht op onderwijs volgens het internationale en Europese recht?

Ja, verschillende wetten bepalen dat zij recht hebben op onderwijs.²⁶

In het bijzonder:

- Het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind** (IVRK):

‘De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe (...)’
[Artikel 28, zie ook Artikel 29]

- Het **Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten** (IVESCR):

“De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van eenieder op onderwijs.”²⁷
[Artikel 13, zie ook Artikel 14]

- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** (EVRM):

‘Niemand mag het recht op onderwijs worden ontzegd.’
[Protocol 1 Artikel 2]²⁸

Welke nationale wetten en voorschriften zijn er?

De **Belgische Grondwet** stelt: **“Ieder heeft recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden.** . De toegang tot het onderwijs is kosteloos tot het einde van de leerplicht.”²⁹

In België geldt een **leerplicht van 6 tot 18 jaar**.³⁰ Tot de leeftijd van 16 jaar (in bepaalde gevallen 15 jaar) geldt een voltijdse leerplicht,³¹ gevolgd door een deeltijdse leerplicht tot de leeftijd van 18 jaar. Voor deze laatste periode kunnen kinderen kiezen om hun voltijds onderwijs verder te zetten of om over te stappen op een leer-, stage- of deeltijdse arbeidsovereenkomst.³²

De drie Gemeenschappen zijn verantwoordelijk voor de toepassing van deze wet.

Zowel de Franse als de Vlaamse Gemeenschap stellen **expliciet dat het recht op onderwijs ook van toepassing is op kinderen zonder papieren:**

- Het decreet van de Regering van de Franse Gemeenschap van 30 juni 1998 stelt dat:

“De minderjarigen die illegaal op het grondgebied verblijven, voor zover ze hun ouders of de persoon die is bekleed met het ouderlijk gezag vergezellen, worden toegelaten in de onderwijsinstellingen.”³³

- Voor de Vlaamse Gemeenschap werd er op 24 februari 2003³⁴ een omzendbrief gepubliceerd door het ministerie van Onderwijs, met de volgende expliciete vermelding:

“Alle kinderen die op het Belgisch grondgebied verblijven hebben recht op onderwijs. (...) Een inschrijving kan niet geweigerd worden op grond van de loutere vaststelling dat het verblijfsstatuut van de kandidaat-leerling of zijn ouders niet in orde is. (...) Indien bij een inschrijving de bewijsstukken die de identiteit van de jongere aantonen, niet kunnen geleverd worden (...) dan kan een inschrijving alsnog plaatsvinden. Voorwaarde is wel dat het kind op het ogenblik dat het wordt ingeschreven, effectief aanwezig is.”

Verder zijn de **inschrijvingen gereguleerd**, zowel in de Vlaamse als in de Franse Gemeenschap, om de toegang tot onderwijs van kinderen zonder papieren te beschermen.

- In de Vlaamse Gemeenschap geldt het ontbreken van een wettig verblijfsstatuut niet als gegronde reden voor het weigeren van de inschrijving.

- In de Franse Gemeenschap moeten scholen een schriftelijke verantwoording voorleggen voor het weigeren van een inschrijving, waarbij deze verantwoording binnen het wettelijk kader moet passen.³⁵

Ook het **recht op een officieel studiebewijs** (getuigschrift of diploma) wordt expliciet vermeld.

- In de Franse Gemeenschap:

*“Het recht op onderwijs omvat ook het recht op het behalen van getuigschriften en diploma’s. Een schooldirecteur mag geen getuigschrift of diploma weigeren op grond van, bijvoorbeeld, het niet betalen van de schooltoelage of de niet-reguliere verblijfsstatus van het kind.”*³⁶
- In de Vlaamse Gemeenschap:

*“Aan iedere leerling – ongeacht zijn verblijfsstatuut – die op regelmatige wijze de lessen heeft gevolgd en op het einde van de studieperiode geslaagd is, moet een getuigschrift / diploma afgeleverd worden.”*³⁷

Ook het **opsporen komt hierin aan bod**. In dezelfde omzendbrief stelt de Vlaams minister van Onderwijs duidelijk dat **directies en leerkrachten de inschrijving van leerlingen zonder wettig verblijfsstatuut niet moeten aangeven aan de vreemdelingen- of politiediensten** en dat **deze diensten ze niet via de scholen zullen opsporen**.

Dit principe werd uitgebreid tot het gehele Belgische grondgebied. In dit kader ondertekende de minister van Binnenlandse zaken op 29 april 2003 een omzendbrief die **naar alle Belgische politiediensten werd gestuurd**, als herinnering aan een akkoord uit 1994 dat politiediensten **geen school mogen betreden bij de uitvoering van een verwijderingsmaatregel**. De omzendbrief verbiedt het afhalen van kinderen (zij het enkel tijdens de schooltijd in de school) en raadt de politie aan om de kinderen niet op te wachten aan de schoolpoort.³⁸

De omzendbrief omvat ook de mogelijkheid voor gezinnen om te vragen dat hun verwijdering wordt uitgesteld tot hun kind zijn schooljaar heeft afgemaakt.³⁹

Er bestaat geen specifieke regelgeving voor kinderen zonder papieren in de Duitstalige Gemeenschap.⁴⁰

Hoewel het recht op onderwijs gewaarborgd wordt ongeacht de migratiestatus geldt de wettelijke verplichting voor ouders⁴¹ om hun kinderen in te schrijven op een school niet noodzakelijk voor ouders zonder papieren, aangezien deze verplichting erin bestaat dat kinderen binnen de 60 dagen volgend op de inschrijving in het bevolkingsregister moeten worden ingeschreven (en ouders zonder papieren worden hier niet in geregistreerd).⁴² Toch zijn ouders zonder papieren verplicht om hun kinderen naar school te laten gaan.

Hoe verloopt de situatie in de praktijk?

- De meeste kinderen met een niet-reguliere migratiestatus verkeren in de mogelijkheid om basis- en secundair onderwijs te volgen in België.
- Inschrijving is mogelijk, zelfs als een kind niet over de nodige identiteitspapieren beschikt, op voorwaarde dat het aanwezig is en dat er bewijzen zijn van de naam, de leeftijd en het onderwijsniveau.⁴³
- Toch stellen zich een aantal **praktische problemen**:
 - ▶ Ondanks de regelgeving over legitieme gronden voor een geweigerde inschrijving heerst er **op lokaal vlak** nog steeds een grote **willekeur**. Scholen schrijven vaak niet graag ongedocumenteerde kinderen in (omdat ze vrezen voor een moeilijke integratie) of discrimineren eenvoudigweg. Sommige scholen weigeren dan ook kinderen zonder papieren in te schrijven of leggen bepaalde eisen op (zoals taalvaardigheden en strikte inschrijvingsroosters) om die kinderen uit te sluiten.
 - ▶ Schooldirecties zijn zich nog **te weinig bewust van hun verantwoordelijkheden** ten aanzien van ongedocumenteerde kinderen. Zo schrijven scholen kinderen zonder papieren soms in als “vrije” leerlingen, waardoor ze **geen officieel studiebewijs behalen**, wat indruist tegen de duidelijke richtlijnen van de omzendbrief van de Vlaamse minister van Onderwijs.⁴⁴
 - ▶ Ouders hebben het moeilijk om de **schoolkosten** (zoals boeken, uniformen en schooluitstappen) en de **buitenschoolse kosten** (zoals maaltijden, vervoerskosten, enz.) te betalen.

- ▶ Zowel de Vlaamse als de Franse Gemeenschap hebben **opvangklassen** opgezet voor kinderen die pas in België zijn aangekomen (ongeacht hun status) en waarin zij tot één jaar kunnen blijven om de taal te leren of te leren lezen en schrijven. Deelname aan deze klassen kan tot goede resultaten leiden en het geeft onderwijzers de kans om ongedocumenteerde kinderen te **integreren in het doorsnee curriculum** (zelfs al zijn er geen doelgerichte programma's). Desondanks vormt een **slechte talenkennis** vaak nog steeds een hindernis.
- ▶ Ongedocumenteerde kinderen behoren bovendien tot die groep kinderen die soms **onterecht in dergelijke "speciale" klassen worden ondergebracht** om er vervolgens langer te blijven dan nodig.⁴⁶ Deze segmentatie vertraagt de integratie in het gewone onderwijscircuit en kan leiden tot **mindere schoolresultaten** en **stigmatisering**.⁴⁷
- ▶ Kinderen zonder papieren worden soms **uitgesloten uit beroepsopleidingen** en officiële leer- en stageovereenkomsten onder de **leerplicht van 16 tot 18 jaar**. Dit is discriminerend en strijdig met de wet, die bepaalt dat leerlingen geen werkvergunning moeten hebben om deel te nemen aan stages onder het leerplan (ongeacht hun migratiestatus).
- ▶ **Precaire leefomstandigheden** kunnen een impact hebben op de schoolprestaties en de aanwezigheid.
- ▶ Ook de **angst** dat informatie die aan scholen wordt gegeven, zou kunnen leiden tot opsporing en uitwijzing of tot de plaatsing van een kind door de overheid, kan ouders ervan weerhouden om hun kind in een school in te schrijven.

"Leerlingen zonder papieren volgen vaak een richting die niet aansluit bij hun competenties en ambities.

Zo volgen velen onder hen een systeem van altererend leren omdat ze zo geld kunnen verdienen voor hun gezin, niet omdat dat in de lijn ligt van hun vaardigheden.

Dit leidt tot een laagwelzijnsgevoel, stigmatisering, een gebrek aan intellectuele prikkels en spijbelgedrag."

- Tine Deboscher, *Kruispunt Migratie-Integratie*

- Kinderen zonder papieren hebben zowel in de Vlaamse als in de Franse Gemeenschap het recht om naar **crèches** te gaan die erkend en gesubsidieerd worden door de overheid.⁵⁰ Normaal wordt de financiële vergoeding voor de kinderopvang berekend op basis van het inkomen van de ouders, maar een afwijking is mogelijk voor ouders zonder papieren.
- Kinderen die hun studies afmaken tegen de leeftijd van 18 jaar, kunnen naar de **universiteit, op voorwaarde dat deze dit, naar eigen oordeel, goedkeurt**. Ongedocumenteerde jongeren hebben het ook moeilijk om het inschrijvingsgeld te betalen en komen bovendien niet in aanmerking voor studietoelagen.
- De toegang van ongedocumenteerde kinderen tot de school – en hun **de facto integratie** – kan soms ook leiden tot ontwrichting binnen gezinnen in een niet-reguliere migratiesituatie, waar ouders een veel beperktere toegang hebben tot bepaalde rechten en de maatschappij in het algemeen. Kinderen met een betere kennis van de taal, de cultuur en de systemen van het land, nemen vaak de rol op van "vertaler" om hun ouders bij te staan. Deze **wijziging in intergenerationele relaties en verantwoordelijkheden** kan soms een zware druk leggen op de gezinnen en de kinderen.⁵¹

GEZONDHEIDSZORG

Hebben kinderen zonder papieren recht op gezondheidszorg volgens het internationale en Europese recht?

Ja, verschillende wetten bepalen dat zij recht hebben op gezondheidszorg.⁵²

In het bijzonder:

- Het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind** (IVRK):

“De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor geneeskundige verzorging en revalidatie. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.”
(Artikel 24 (1); zie ook Artikelen 25 en 39)

- Het **Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten** (IVESCR):

“De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een zo goed mogelijke lichamelijke en geestelijke gezondheid.”
(Artikel 12 (1))

- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** (EVRM):

“Niemand mag worden onderworpen aan foltering of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.”
(Artikel 3)⁵³

Welke nationale wetten en voorschriften zijn er?

- De **Belgische Grondwet** stelt het volgende:

*“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet... de economische, sociale en culturele rechten... Die rechten omvatten inzonderheid:... **het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand**”⁵⁴*

- **Dringende medische hulp wordt altijd gratis verstrekt** aan iedereen, met inbegrip van kinderen zonder papieren, zonder administratieve verplichtingen.⁵⁵
- Alle kinderen hebben tot de leeftijd van zes jaar gratis toegang tot preventieve zorgverstrekking (consultaties en vaccinaties) door Kind en Gezin (Vlaanderen) of ONE (Wallonië).

Hoewel niet-begeleide kinderen eenzelfde toegang hebben tot gezondheidszorg als kinderen met het staatsburgerschap⁵⁶, **krijgen kinderen zonder papieren die begeleid worden door hun gezin of andere voogden, onder dezelfde voorwaarden toegang tot gezondheidszorg als volwassen ongedocumenteerde migranten.**

- Zij worden uitgesloten uit de reguliere ziekteverzekering⁵⁷, maar komen in aanmerking voor **gratis dringende medische hulp**.⁵⁸
- Het koninklijk besluit betreffende dringende medische hulp **bevat geen concrete definitie** van dit concept, maar stelt zeer duidelijk dat:
 - ▶ de hulpverlening van uitsluitend geneeskundige aard moet zijn;
 - ▶ de dringendheid **met een medisch getuigschrift** moet worden aangetoond;
 - ▶ de geneeskundige hulp zowel **preventief als curatief** kan zijn;
 - ▶ de geneeskundige hulp zowel mobiel kan worden verstrekt als in een gezondheidscentrum;
 - ▶ de hulpverlening geen financiële steun, huisvesting of andere maatschappelijke dienstverlening in natura mag omvatten.⁵⁹
- De procedure wordt beheerd door de **openbare centra voor maatschappelijk welzijn**.⁶⁰
- Om dringende geneeskundige hulp te krijgen, moet het gezin zich eerst inschrijven bij het lokale OCMW, die de patiënt een **medische kaart**⁶¹ bezorgt waarmee hij toegang krijgt tot zorgverlening nadat:

- ▶ ze hebben gecontroleerd dat het gezin **zonder verblijfsvergunning in hun lokale regio** verblijft en dat het beneden een bepaalde economische drempel leeft en dus kan worden beschouwd als **“behoefstig”**. Dit kan worden vastgesteld na een huisbezoek door een maatschappelijk werker (en door verschillende criteria zoals het maandinkomen).
- ▶ een dokter een medisch getuigschrift heeft afgeleverd dat de **dringendheid van de medische hulp** aantoont.
- De zorg moet worden verstrekt door een **geneeskundige hulpverlener die is erkend** door het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV). De dokter stuurt vervolgens de rekening en het “medisch getuigschrift voor dringende medische hulp” naar het OCMW. Met dit getuigschrift kunnen de centra voor maatschappelijk welzijn deze kosten terugbetaald krijgen door de Staat.⁶²
- De kosten voor alle andere behandelingen en diagnoses zijn volledig voor de patiënt.

Hoe verloopt de situatie in de praktijk?

- Veel kinderen zonder papieren krijgen medische zorgen via dit systeem van dringende medische hulp.
- Er bestaat echter geen medische definitie voor “dringende medische hulp”, waardoor **interpretaties kunnen variëren** op lokaal niveau.
- Dit maakt soepele interpretaties mogelijk, waarbij de **meeste secundaire hulp** wordt gedekt.⁶³ Dit wordt echter **aan het oordeel van de dokters overgelaten**.
- Kinderen zonder papieren worden geconfronteerd met een aantal **obstakels bij de uitoefening van hun recht op gezondheidszorg**:
 - ▶ De procedures zijn **complex en variëren op lokaal niveau**. Elk OCMW hanteert zijn eigen procedures voor gratis dringende medische hulp, heeft een eigen “medisch getuigschrift voor dringende medische hulp” dat dokters moeten invullen, en passen ook elk hun eigen criteria toe om te bepalen of iemand behoefstig is en dus recht heeft op gratis zorg.⁶⁴
 - ▶ Sommige OCMW’s geven kinderen zonder papieren gemakkelijker toegang tot gratis dringende medische hulp dan andere. Zo verschaffen sommige OCMW’s medische kaarten die langer geldig zijn of hebben ze overeenkomsten met bepaalde dokters, waardoor het hele proces vlotter verloopt. Anderzijds vragen sommige OCMW’s een “medisch getuigschrift voor dringende medische hulp” dat de toekomstige medische zorgen vermeldt alvorens zij een dossier opstellen. In dit geval moet het gezin de eerste consultatie zelf betalen.

“Tandverzorging is vaak een probleem, net als oogverzorging. Op school is het snel duidelijk als kinderen een zichtprobleem hebben, maar dan komt de bril ter sprake. Deze kinderen kunnen dan wel hun ogen laten nakijken, maar kunnen geen bril kopen. De test is gratis, maar de bril uiteraard niet.”

- Karen Malfliet, Kom-Pas

- ▶ Deze verscheidenheid in regels zorgt voor een **gebrekkelijk bewustzijn bij zowel de zorgverstrekkers als de gezinnen zonder papieren** over de rechten van het kind en over de werking van de dringende medische hulp (voorwaarden, procedures, erkende dokters, enz.).
- ▶ Ook een **door het OCMW vereist huisbezoek kan problematisch zijn** voor gezinnen zonder papieren, omdat zij misschien geen vast adres hebben⁶⁵ of bij vrienden of kennissen verblijven. Bovendien wordt de angst om ontdekt te worden en/of voor mogelijke gevolgen hierdoor versterkt.⁶⁶
- ▶ De geldigheidsduur van de medische kaart varieert sterk en is altijd beperkt. Dit vereist een **geregelde verlenging** van de dekking voor dringende medische hulp.
- ▶ **Langdurige en ingewikkelde terugbetalingsprocedures** kunnen ertoe leiden dat dokters niet graag ongedocumenteerde kinderen behandelen.

- ▶ Bovendien zijn de **terugbetalingsprocedures voor ziekenhuizen erg complex** en afhankelijk van het feit of de patiënt al of niet in aanmerking komt voor gratis dringende medische hulp. Dit kan problemen veroorzaken, in het bijzonder bij patiënten die nog geen gratis dekking hebben en mogelijk toch een **rekening** ontvangen (achteraf).
- ▶ De **procedure voor gratis dringende medische hulp kan aanslepen** als mensen nog geen dossier hebben bij het OCMW. Daarom laten sommige ouders hun kind al behandelen door een dokter of de spoedafdeling van een ziekenhuis, alvorens het OCMW hiervoor toestemming heeft gegeven, waardoor zij zelf de kosten moeten dragen.⁶⁷
- Alle kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie – zowel kinderen van migranten zonder verblijfsvergunning als kinderen die zelf ongedocumenteerd zijn – kunnen ook andere obstakels op hun weg vinden:
 - ▶ **Migranten** zijn zich vaak **niet bewust** van hun rechten, noch van de bestaande diensten (zoals Kind en Gezin).
 - ▶ Ze zijn **bang** om ontdekt te worden.
 - ▶ De **kosten kunnen een probleem vormen** voor medische hulp die niet onder gratis dringende medische hulp valt en dus te hunnen laste valt. Hierdoor wordt toegang tot **gespecialiseerde, tandheelkundige of optometrische zorg** bemoeilijkt.
 - ▶ Doordat ze vaak verhuizen, hebben kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie zelden een **volledig medisch dossier** en **krijgen zij geen continue zorg**. Dit kan schadelijk zijn voor de gezondheid van het kind.
 - ▶ Er zijn **taalbarrières**.
 - ▶ **Geestelijke gezondheidszorg** is in bepaalde vormen beschikbaar, maar de toegang hiertoe kan moeilijk zijn (lange wachtlijsten, geen ouderlijke toestemming, onwil om met een tolk te werken...).

Hebben kinderen zonder papieren recht op huisvesting volgens het internationale en Europese recht?

Ja, verschillende wetten bepalen dat zij recht hebben op huisvesting.⁶⁸

In het bijzonder:

- Het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind** (IVRK):

“De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind” en “in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma’s voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.”
(Artikel 27 (1) en (3))

- Het **Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten** (IVESCR):

‘De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, daarbij inbegrepen toereikende voeding, kleding en huisvesting ... De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren...’
(Artikel 11 (1))

- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de mens** (EVRM) bepaalt dat niemand mag onderworpen worden aan onmenselijke of vernederende behandelingen (Artikel 3) en stelt in Artikel 8:

“Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.”

Hoewel er geen algemeen geldende verplichting bestaat om huisvesting te voorzien, geeft jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aan dat deze rechten een positieve verplichting kunnen inhouden voor de verdragsluitende Staten om ervoor te zorgen dat er geen “onduldbare leefomstandigheden” worden opgelegd die in strijd zijn met deze rechten.⁶⁹

Welke nationale wetten en voorschriften zijn er?

De **Belgische Grondwet** stelt het volgende:

*“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet... de economische, sociale en culturele rechten...Die rechten omvatten inzonderheid... **het recht op een behoorlijke huisvesting**”⁷⁰*

Een arrest van het Arbitragehof op 22 juli 2003 stelt dat de overheid verplicht is om kinderen, ongeacht hun migratiestatus, **het recht te waarborgen op maatschappelijke dienstverlening die onontbeerlijk is voor de ontwikkeling van het kind, waaronder huisvesting.**⁷¹

Het koninklijk besluit van 24 juni 2004⁷² beperkt echter de voorziening van deze dienstverlening en van onderdak voor gezinnen in een niet-reguliere migratiesituatie (ouders zonder papieren en hun kinderen) tot deze die voorzien worden door **opvangcentra voor asielzoekers** (beheerd door Fedasil en partner-agentschappen, La Croix Rouge en Het Rode Kruis).⁷³

Zodra een aanvraag voor maatschappelijke dienstverlening is voorgelegd aan het OCMW door of voor een kind in een niet-reguliere migratiesituatie met zijn ouders, en zodra het OCMW een “sociaal onderzoek” heeft gevoerd om te controleren dat de ouders niet in staat zijn hun onderhoudsplicht na te komen (bv. voedselvoorziening, onderdak, kleding, onderwijs voor het kind), moet bijstand verleend worden op vrijwillige basis.

Hoe verloopt de situatie in de praktijk?

- Kinderen in een niet-reguliere migratiestatus **hebben geen recht op sociale huisvesting⁷⁵ met hun gezin** tenzij één gezinslid een verblijfsvergunning heeft.
- Hoewel Fedasil verplicht is om gezinnen zonder papieren onderdak en materiële hulp te bieden in opvangcentra voor asielzoekers:
 - ▶ **wordt dit recht gezinnen zonder papieren systematisch ontzegd** door een schrijnend gebrek aan opvangplaatsen. Sinds 2009 is er namelijk al een “opvangcrisis”.
 - ▶ Om hun recht op onderdak te doen gelden, moeten gezinnen zonder papieren een klacht indienen voor de rechtbank. Rechtszaken tegen Fedasil worden meestal in het voordeel van de klager uitgesproken (waarbij Fedasil wordt veroordeeld voor het niet voorzien van onderdak). Advocaten moeten echter opvolgen dat er **gevolg wordt gegeven aan de uitspraak**.
 - ▶ Gezinnen kunnen ook een klacht indienen bij de Federale Ombudsman, die Fedasil een aanbeveling stuurt. Fedasil reageert opnieuw positief op deze aanbevelingen.
 - ▶ Fedasil en de Dienst Vreemdelingenzaken hebben op 17 september 2010⁷⁶ een **samenwerkingsprotocol** ondertekend, dat bepaalt dat gezinnen worden opgevangen in opvangcentra en beschermd worden tegen verwijdering op voorwaarde dat zij hun **medewerking verlenen aan een begeleidingstraject dat moet leiden tot hun regularisatie of terugkeer**.⁷⁷
 - ▶ Deze accommodatie is **niet geschikt** voor kinderen.⁷⁸
- Door het tekort aan sociale woningen zijn **goedkope, degelijke woningen moeilijk te vinden** op de private markt.
- Huiseigenaars vragen soms een **verblijfsvergunning** aan hun kandidaat-huurders.
- Huisvesting is **vaak onzeker, waardoor gezinnen vaak moeten verhuizen** en van tijd tot tijd afhankelijk zijn van vrienden of familie.
- Op de **private huizenmarkt** worden gezinnen zonder papieren vaak geconfronteerd met:
 - ▶ racisme en **discriminatie**
 - ▶ het feit dat zij gedwongen worden om in **ondermaatse omstandigheden te leven** (overbevolkt, onhygiënisch, kraakpanden, geen verwarming...)
 - ▶ het feit dat hun verhuurders hun preciaire situatie **uitbuiten** (huisjesmelkers)

“Een vrouw vluchtte weg uit Guinee toen ze zwanger was omdat ze vreesde dat haar ongeboren dochter hetzelfde lot van vrouwelijke genitale verminking zou beschoren zijn. Ze vroeg asiel aan in België. Toen haar asielaanvraag werd geweigerd, moesten de moeder en haar toen tweejarige dochter het asielcentrum van Fedasil verlaten. Zij hebben nog steeds geen onderdak gevonden en verblijven bij mensen die ze op straat tegenkomen. Volgens de laatste berichten hebben ze tijdelijk onderdak gevonden in een nachtopvang in Luik. SDJ heeft herhaaldelijk aan het OCMW gevraagd om deze vrouw en haar dochter materiële hulp te bieden, tot hiertoe zonder succes.”

- Sandra Tailhades, Service droits des jeunes

- ▶ het feit dat zij **zelden deze wantoestanden aankaarten** bij de overheid, uit angst om geïdentificeerd te worden of in het beste geval een nieuwe woning te moeten zoeken.
- **Het gebrek aan een vast adres vormt een grote hindernis om toegang te krijgen tot alle andere rechten en diensten** van de lokale OCMW's en om een regelmatige communicatie te onderhouden met juridische adviseurs en met de Dienst Vreemdelingenzaken (bv. bij een regularisatieprocedure).
- Sommige gezinnen worden **dakloos**. Er worden wel tijdelijke oplossingen geboden door ngo's (zoals opvang tijdens de winter), maar structurele oplossingen blijven uit.

«Een appartementsblok in Anderlecht werd onderverhuurd. De flats werden op hun beurt onderverhuurd en ook elke kamer werd nog eens apart onderverhuurd. In elke kamer verbleven zes tot acht mensen. Tot de kelder toe zaten alle kamers propvol. In 2006 werd het hele gebouw aan een inspectie onderworpen. In de kelder vonden ze een vrouw met een kind van 15 weken. Het gebouw werd onbewoonbaar verklaard en alle inwoners werden onmiddellijk teruggestuurd naar hun land van herkomst (de meesten kwamen uit Brazilië).»

- *Mônica Pereira, Abraço*

Obstakels voor toegang tot alle sociale rechten

- Nationale wetgeving die niet beantwoordt aan de normen vastgelegd in de wetgeving over mensenrechten, onduidelijk is of zelfs in tegenspraak is met andere regels en praktijken.
- Gebrek aan duidelijkheid in de regelgeving en frequente beleidswijzigingen
- Discretie en gebrek aan opleiding voor lokale overheden/dienstverleners
- Angst
- Gebrekkige kennis bij ongedocumenteerde gezinnen van hun rechten

Overlappende vraagstukken

- **Interdependentie van rechten** – de gezondheid van kinderen, hun leefomstandigheden en hun toegang tot onderwijs zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Alleen door een gewaarborgde toegang tot hun grondrecht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting kunnen zij zich veilig en goed ontwikkelen. Als een van deze rechten niet wordt gewaarborgd, dan heeft dit een weerslag op de andere rechten.⁷⁹
 - **Het gebruik van kinderarmoede als instrument voor migratiecontrole** – migratiecontrole heeft de neiging om te prevaleren boven de bescherming van het kind, in die mate zelfs dat repressieve beleidsmaatregelen vaak worden gerechtvaardigd door de (foute) redenering dat een “vrijwillige” terugkeer wordt bespoedigd door het leven van ongedocumenteerde migranten zo ondraaglijk mogelijk te maken. Er heerst dan ook bezorgdheid dat de macht om kinderen van hun gezin te scheiden zou worden misbruikt om “hardhandig” op te treden tegen niet-reguliere migranten, in plaats van deze maatregel toe te passen in het belang van het kind. Deze maatregelen worden genomen zonder rekening te houden met de impact ervan op kinderen.
 - Hoewel België vaak wordt aangehaald als voorbeeld voor de invoering van een alternatief voor het opsluiten van gezinnen is **opsluiting van kinderen een groot probleem**. Ondanks het succes van de “open terugkeercentra” (omdat de meeste families ofwel hun situatie kunnen regulariseren ofwel samenwerken met een terugkeertraject binnen de vooropgestelde periode van 2 maanden (de maximale verblijfsduur)) heeft de overheid nu aangekondigd dat er “gezinsunits” zullen worden gecreëerd binnen de gesloten opvangcentra. Op 27 februari werd een nieuw artikel van kracht⁸⁰ dat stelt dat een gezin “normaal gezien” niet in een gesloten centrum zal worden ondergebracht “tenzij dit centrum is aangepast aan de noden van een gezin met kleine kinderen”, en dat “een gezin (...) enkel opgesloten mag worden in afwachting van een verwijdering (...) in een centrum dat aangepast is aan hun behoeften (...) voor een zo kort mogelijk periode.” Dit betekent concreet een terugkeer naar de opsluiting van kinderen.⁸¹
- De toegang van kinderen tot hun recht op onderwijs en gezondheidszorg is sterk beperkt in gesloten centra. Dit betekent de facto een inbreuk op hun recht op huisvesting, aangezien opvangcentra volstrekt onaangepast zijn voor kinderen.

Regularisatie

Er is dringend behoefte aan **duurzame oplossingen** voor ongedocumenteerde kinderen die leiden tot een reguliere migratiestatus en een verblijfsvergunning.

Zoals eerder al aangegeven in dit rapport kunnen alle kinderen – ongeacht hun migrantenstatus – aanspraak maken op verschillende rechten, maar de precare leefomstandigheden die gepaard gaan met hun niet-reguliere migratiestatus zijn erg nadelig voor hun welzijn. Daarbij komt nog dat opgroeiende kinderen nog eens geconfronteerd worden met de realiteit van een leven als een volwassene zonder papieren. Dit is bijzonder hard voor de vele kinderen die zolang in België hebben vertoefd en er zijn opgegroeid.

Er bestaan twee manieren om in België geregulariseerd te worden:

- De eerste is de zogenaamde “regularisatie 9bis”, ook bekend als de “**machtiging tot verblijf omwille van buitengewone omstandigheden**”.⁸²
 - Normaal gezien moeten aanvragen voor een verblijf van meer dan 3 maanden worden ingediend in het land van oorsprong. Artikel 9bis vormt een uitzondering op deze regel en geldt voor mensen die (meestal onwettig) al in België verblijven.
 - De persoon moet aantonen dat buitengewone omstandigheden een terugkeer naar zijn land van oorsprong (zelfs tijdelijk) extreem ingewikkeld of onmogelijk maken. Er bestaat geen wettelijke definitie van deze “buitengewone omstandigheden”.
 - Er worden enkele criteria aangehaald in bepaalde richtlijnen van de Dienst Vreemdelingenzaken⁸³ over onredelijk lange asielprocedures, met speciale aandacht voor gezinnen met schoolgaande kinderen.⁸⁴
 - “Buitengewone omstandigheden” kunnen ook worden ingeroepen bij een dringende humanitaire situatie, waarbij bijzondere aandacht uitgaat naar kwetsbare groepen.
 - De verblijfsvergunning kan worden toegekend voor beperkte of onbeperkte tijd.
 - De toelatingscriteria zijn echter heel strikt⁸⁵ en een vast adres is vereist om een regularisatieaanvraag te kunnen indienen. Dit kan voor gezinnen zonder papieren een probleem vormen, omdat zij vaak verhuizen, bij vrienden en familie logeren of in een tijdelijk opvangcentrum verblijven.⁸⁶ Bij het ontbreken van een vast adres is het ook heel moeilijk om de verblijfsduur in België te bewijzen.
- De tweede manier is de regularisatie om **medische redenen** (artikel 9ter van de vreemdelingenwet).⁸⁷
 - Er worden geen uitzonderingen toegestaan op de verplichting om een identiteitsbewijs te leveren tenzij in gevallen waarbij de asielaanvraag wordt onderzocht.
 - Aanvragers moeten bewijzen dat zij lijden aan een ziekte die hun leven of fysieke integriteit in gevaar brengt en dat ze bij een terugkeer een onmenselijke of vernederende behandeling zouden riskeren. Hierop zijn talloze technische voorwaarden en uitsluitingen van toepassing.
 - De verblijfsvergunning is eerst van tijdelijke aard (één jaar) en kan vervolgens verlengd en permanent worden na 5 jaar volgend op het indienen van de aanvraag.
 - Regularisatie onder deze provisie hangt in grote mate af van het oordeel van de Dienst Vreemdelingenzaken, die een regularisatie onder deze voorwaarde eerder als een “gunst” dan als een “recht” beschouwt (dit geldt overigens ook voor de regularisatie 9bis). Interpretaties verschillen op lokaal niveau, vooral inzake de toegang tot gezondheidszorg in het land van herkomst en de ernst van de ziekte. Dit leidt tot discriminatie.
 - Bovendien is deze procedure heel traag. Er werd een ontvankelijkheidsonderzoek in het leven geroepen om als tussentijdse oplossing toelaatbare aanvragers snel een tijdelijke verblijfsvergunning en toegang tot medische hulp te geven. Omdat de procedure traag is, wordt ook de toegang tot gezondheidszorg vertraagd.

De tijdelijke regularisatieregeling in 2009 heeft het mogelijk gemaakt om een aantal gezinnen zonder papieren te regulariseren in de afgelopen twee jaar. Voor deze regeling werden lokale integratie en aanwezigheid van kinderen op school in België in aanmerking genomen, indien ook aan andere criteria werd voldaan.⁸⁸ Echter is het ook noodzakelijk om de vele problemen in verband met deze maatregelen te benadrukken (ontbreken van rechtsgrondslag, de tijdsduur van de beslissingen, het feit dat er geen opschorting van uitwijzingen was en de moeilijke invoering van regularisatie op grond van het hebben van werk).

Er bestaat **geen bijzondere regularisatieprocedure voor kinderen**.

Eindnoten

*Raadpleeg onze website voor actieve links naar websites via:

<http://picum.org/en/publications/conference-and-workshop-reports/>

TERMINOLOGIE

- 1 In 1975 verzocht de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de VN-organisaties en de gespecialiseerde agentschappen om in alle officiële documenten de term “niet-gedocumenteerde of niet-reguliere migrantenarbeiders” te gebruiken voor arbeiders die illegaal en/of clandestien een ander land binnenkomen om er werk te vinden (Algemene Vergadering, *Measures to ensure the human rights of all migrant workers*, 3449, 2433ste Plenaire Vergadering, 9 december 1975, paragraaf 2).
- 2 De Raad van Europa keurde in juni 2006 een resolutie goed over de mensenrechten van niet-reguliere migranten, waarin aangegeven wordt dat de voorkeur uitgaat naar de term “niet-reguliere migranten”. (Raad van Europa, Parlementaire Vergadering, Resolutie 1509 (2006), *Human rights of irregular migrants*, punt 7).
- 3 Het Europees Parlement “verzoekt de Europese instellingen en de lidstaten om niet langer de term “illegale immigranten” te gebruiken, aangezien deze een zeer negatieve bijklank heeft, en veeleer de termen “onregelmatige werknemers/migranten” te gebruiken of “personen zonder papieren” (Europees Parlement, Verslag over de situatie van de grondrechten in de Europese Unie 2004-2008 (2007/2145(INI), Aanbeveling 158); en “wijst er met nadruk op dat de EU-instellingen moeten trachten in wetgevingsteksten aangepaste en neutrale formuleringen te gebruiken als het probleem van burgers van derde landen wordt besproken, voor wier aanwezigheid op het grondgebied van de Unie geen toestemming is verleend door de autoriteiten van de lidstaten of indien deze toestemming is verlopen. In dit soort gevallen moeten de EU-instellingen niet verwijzen naar “illegale immigratie” of “illegale migranten”, maar veeleer naar “niet-reguliere immigratie” of “niet-reguliere migranten” (Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement van 13 september 2011 over het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EG) nr. 2007/2004 tot oprichting van een Europees Agentschap voor het beheer van de operationele samenwerking aan de buitengrenzen van de lidstaten van de Europese Unie (Frontex) (COM(2010)0061 – C7-0045/2010 – 2010/0039(COD)).

BESCHERMING VAN DE RECHTEN VAN HET KIND IN HET ALGEMEEN

- 4 De beleidslijnen kunnen intern worden aangeklaagd, zowel op informele wijze als via officiële klachtenprocedures. Voor klachten kan men terecht bij het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding ([CGKRB](#)). CKRB is een nationaal mensenrechteninstituut dat geaccrediteerd is met een B-status, wat betekent dat het nog een aantal stappen moet doorlopen om de volledige accreditatie te verkrijgen (zie voor meer informatie het International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, *Report and Recommendations of the Session of the Sub-Committee on Accreditation (SCA)*, Geneve, 29 maart – 1 april 2010).
De regionale en internationale rechtsinstrumenten beschikken over toezichtorganen waar de verdragsluitende staten geregeld verslag moeten uitbrengen. Alternatieve rapporten kunnen worden voorgelegd als aanvulling op de informatie van de zelfevaluaties van de overheden, en sommige organen aanvaarden ook individuele of collectieve klachten. Hier vindt u meer informatie over de [VN-toezichtsorganen](#), het [VN-Comité voor de Rechten van het Kind](#) en het [Europees Comité voor Sociale Rechten \(Europees Sociaal Handvest\)](#). Inbreuken op geratificeerde internationale en regionale wetten voor de mensenrechten kunnen ook aanhangig gemaakt worden. Schendingen van het EVRM kunnen voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aanhangig gemaakt worden als alle opties voor de nationale rechtbanken zijn uitgeput, terwijl schendingen van de EU-wetgeving direct voor het Europees Hof van Justitie aanhangig gemaakt kunnen worden. Hier vindt u meer informatie over het [Europees Hof voor de Rechten van de Mens](#) en het [Europees Hof van Justitie](#).

- 5 De volledige tekst van het IVRK (Engels) vindt u [hier](#).
- 6 Jurisprudentie heeft vastgesteld dat internationale verdragen rechtstreeks toepasbaar zijn in België als nationale wetgeving. Meer informatie hierover vindt u in [Peeters \(1993\) "The Priority of Treaty Law over Domestic Law – Belgium"](#).
- 7 De volledige tekst van het IVESCR (Engels) vindt u [hier](#).
- 8 De volledige tekst van het EVRM (Engels) vindt u [hier](#).
- 9 België heeft hieromtrent verduidelijkt dat: "1. Met betrekking tot artikel 2, paragraaf 1 houdt de interpretatie van de Belgische overheid van non-discriminatie op basis van nationale afkomst niet noodzakelijk in dat de Staten verplicht zijn om vreemdelingen automatisch dezelfde rechten te waarborgen als hun eigen burgers. Dit concept moet begrepen worden als zijnde bedoeld om elke vorm van willekeur te voorkomen, maar niet om verschillen in behandeling op basis van objectieve en redelijke overwegingen te voorkomen, in overeenstemming met de beginselen die gelden in democratische maatschappijen." (Interpretatieve Verklaring 1 op het IVRK). Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft België aanbevolen om deze verklaring in te trekken (OHCHR Comité voor de Rechten van het Kind (2010) "Consideration of Reports Submitted by States Parties Under Article 44 of the Convention, Fifty-fourth session, Concluding observations: Belgium" (Combined Third and Fourth Periodic Reports), 2010, [hier](#) online beschikbaar).
- 10 "De verplichtingen voor de Staat onder het IVRK gelden voor alle kinderen die zich op het grondgebied van de Staat bevinden en alle kinderen die onder de jurisdictie van de Staat vallen (Art. 2). [...] De rechten van het Verdrag zijn dan ook niet beperkt tot kinderen met het burgerschap van de Staat die partij is bij het Verdrag en moet daarom, tenzij expliciet anders vermeld in het Verdrag, van toepassing zijn op alle kinderen – met inbegrip van asielzoekers, vluchtelingen en migrantenkinderen – ongeacht hun nationaliteit, migratiestatus of staatloosheid." (Paragraaf 12, [General Comment No. 6 \[2005\]](#), Comité voor de Rechten van het Kind) (vrij vertaald).
- 11 "Een terugkeer naar het land van herkomst kan bij uitzondering, na zorgvuldige afweging van het belang van het kind en andere overwegingen, indien deze overwegingen gebaseerd zijn op de rechten van het kind en de voorrang hebben op het belang van het kind. Dit kan het geval zijn wanneer een kind een ernstig gevaar vormt voor de staatsveiligheid of de samenleving. Argumenten die niet gebaseerd zijn op rechten, zoals deze met betrekking tot algemene migratiecontrole, kunnen niet prevaleren boven overwegingen in het belang van het kind." (Paragraaf 86, [General Comment No. 6](#), Comité voor de Rechten van het Kind) (vrij vertaald). Hoewel deze paragraaf specifiek betrekking heeft op de terugkeer van kinderen naar hun land van herkomst, is het algemeen beginsel toepasbaar op elk recht.
- 12 Een ander relevant rechtsinstrument is de Internationale Conventie inzake de bescherming van de rechten van alle arbeidsmigranten en hun gezinsleden (ICRMW). Hoewel deze Conventie nog door geen enkele EU-lidstaat werd geratificeerd, herhaalt het de internationale richtlijnen. Andere relevante EU-beleidslijnen zijn de EU-strategie voor de rechten van het kind en de EU 2020-strategie; inzake onderwijs zijn er de Lissabon-Agenda uit 2000 en het voorstel voor een Richtlijn inzake gelijke behandeling (COM (2008) 426) waarbij de bescherming tegen discriminatie wordt uitgebreid naar het onderwijs; inzake geschikte levensstandaard / kinderarmoede zijn er artikelen 13, 136 en 137 EC, de Lissabon-Strategie en het proces van sociale inclusie, en de lopende activiteiten van de Subgroep Indicatoren van het EU-Comité voor Sociale Bescherming.
- 13 Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft bovendien zijn bezorgdheid geuit over het feit dat het belang van het kind niet geldt "als algemeen beginsel in alle wetten met betrekking tot kinderen". (OHCHR Comité voor de Rechten van het Kind, "... Concluding observations: Belgium", *ibid*).
- 14 OHCHR Comité voor de Rechten van het Kind (2010) "...Concluding Observations: Belgium", *ibid*.

- 15 De Grondwet stelt ook: “Elk kind heeft het recht zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die het aangaan; met die mening wordt rekening gehouden in overeenstemming met zijn leeftijd en zijn onderscheidingsvermogen” en “De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de rechten van het kind” , Artikel 22(bis) (2nd lid), Belgische Grondwet, ([hier](#) beschikbaar in het NL of [hier](#) in het FR).
- 16 Artikel 1 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn ([hier](#) online beschikbaar in het NL en [hier](#) in het FR).
- 17 Décret du 4 mars 1991 relatif à l'aide à la jeunesse ([hier](#) online beschikbaar).
- 18 Decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand ([hier](#) online beschikbaar).
- 19 Ordonnantie van 29 april 2004 van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest inzake hulpverlening aan jongeren ([hier](#) online beschikbaar).
- 20 Deze prioriteiten stemmen overeen met deze vermeld in het document “Een wereld die geschikt is voor kinderen”, dat werd goedgekeurd tijdens de bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN in mei 2002 en dat aan alle lidstaten vraagt om nationale actieplannen uit te werken of te versterken (punt 59).
- 21 Andere belangrijke prioriteiten zijn: Kinderen beschermen tegen mishandeling en uitbuiting, kinderen beschermen tegen oorlog, de strijd tegen hiv/aids, naar kinderen luisteren en hun participatie waarborgen, de aarde beschermen voor de kinderen en een nationaal actieplan uitwerken voor kinderen ([hier](#) online beschikbaar).
- 22 OHCHR Comité voor de Rechten van het Kind (2010) “... Slotbeschouwingen: België”, *ibid.*
- 23 Decreet tot goedkeuring van het samenwerkingsakkoord tussen de Staat, de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, de Franse Gemeenschap, het Waalse Gewest, de Duitstalige Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie inzake de oprichting van een Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, gesloten te Brussel op 19 september 2005, B.S. 10 november 2006 ([hier](#) online beschikbaar).
- 24 “Alternatief Rapport van de ngo’s over de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België”, 1 maart 2010 (2010 Alternatief Rapport Kinderrechtencoalitie) ([hier](#) online beschikbaar).
- 25 In de Duitstalige Gemeenschap werd deze ombudsman voor kinderen voor het eerst aangesteld op 17 mei 2010.

ONDERWIJS

- 26 Artikel 28, 29 van het IVRK, Artikel 26 (1) van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 13 (1) (2), 14 van het IVESCR, Artikel 5 (e)(v) van het IVUR-Verdrag, Protocol 1 Artikel 2 van het EVRM en Artikel 14 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Dit recht staat ook in Artikel 17 (2) van het ESH – Het Comité voor Sociale Rechten vermeldt niet expliciet dat kinderen zonder papieren gelijke toegang moeten krijgen tot onderwijs, maar verklaart dat, niettegenstaande de algemene uitsluiting van migranten zonder papieren uit het toepassingsgebied van het ESH, in andere sociale grondrechten (zoals gezondheidszorg en huisvesting) moet worden voorzien voor kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie onder bepaalde omstandigheden (zie voetnoten 31 en 42). Daarnaast verklaart het dat er (vrij vertaald) “meer aandacht moet uitgaan naar kwetsbare groepen zodat zij gebruik kunnen maken van en gelijke toegang hebben tot het recht op onderwijs” (secretariaat van het ESH, “[Children’s Rights under the European Social Charter](#)”). Het Comité zou dan ook wellicht oordelen dat Artikel 17 van het ESH van toepassing is op kinderen zonder papieren. Men vindt dit ook terug in artikel 30 van de de ICRMW en in Artikel 3 (1) (e) van UNESCO’s Verdrag en Aanbeveling tegen Discriminatie in het Onderwijs, hoewel deze niet wettelijk bindend zijn.

- 27 “Het Comité neemt nota van Artikel 2 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en Artikel 3(e) van UNESCO’s Verdrag en Aanbeveling tegen Discriminatie in het Onderwijs en bevestigt dat het beginsel van non-discriminatie ook van toepassing is op alle personen van schoolgaande leeftijd die op het grondgebied van de verdragsluitende Staat verblijven, met inbegrip van niet-onderdanen, en ongeacht hun rechtspositie.” (Paragraaf 34, [General Comment No. 13](#), Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten) (vrij vertaald)
- 28 Protocol 1 werd in 1952 ondertekend en geratificeerd (van kracht sinds 1954). In de zaak *Timishev tegen Rusland* oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat de uitsluiting van school van twee kinderen (zeven en negen jaar) omdat hun Tsjetsjeense vader geen geldige verblijfsvergunning had, strijdig was met het EVRM. (Europees Hof voor de Rechten van de Mens, [Timishev tegen Rusland](#), vonnis van 13 december 2005, nrs. 55762/00 en 55974/00, para. 66.
- 29 Belgische Grondwet, Oktober 2007, Artikel 24 (3) *(op cit toelichting 15)*.
- 30 Er geldt een leerplicht voor een periode van twaalf jaar, te beginnen bij het schooljaar (september) dat start in het jaar waarin het kind zes jaar wordt, en eindigt op 30 juni van het kalenderjaar waarin de student 18 jaar wordt.
- 31 Het is ook mogelijk om een systeem van alternerend leren te volgen vanaf de leeftijd van 15 jaar indien de student de eerste twee jaar van het secundair onderwijs in voltijds regime heeft gevolgd. De student moet zijn onderwijsverleden kunnen aantonen.
- 32 Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht ([hier](#) (NL) en [hier](#) (FR) online beschikbaar).
- 33 Artikel 40 van het decreet van 30 juni 1998 zoals gewijzigd door het decreet van 27 maart 2002. Het Nationaal Actieplan voor Kinderen stelt bovendien dat de Franse Gemeenschap het als haar taak beschouwt onderwijs aan alle minderjarigen te waarborgen, ongeacht of ze al dan niet legaal op het grondgebied verblijven (Nationaal Actieplan voor Kinderen, *ibid.*, p. 22).
- 34 Omzendbrief van 24 februari 2003 van het Vlaams ministerie van Onderwijs betreffende het recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijfsstatuut (ter vervanging van de omzendbrief van 24 juni 1999). De wettelijke basis van deze omzendbrief wordt gevormd door het decreet inzake het Vlaams beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden (28 april 1998), de wet betreffende de leerplicht (29 juni 1983), Art. 26 van het decreet basisonderwijs (25 februari 1997) en het decreet betreffende gelijke onderwijskansen-I (28 juni 2002).
- 35 In de Franse Gemeenschap moet de directeur of de administratie van een gesubsidieerde school die de inschrijving van een leerling weigert, ongeacht het tijdstip van het schooljaar, een “bewijs van aanvraag tot inschrijving” voorleggen, met vermelding van de reden tot afwijzing en de contactgegevens van diensten waar de leerling terecht kan om in een andere school te worden ingeschreven. De reden tot afwijzing moet relevant, legitiem en wettelijk aanvaardbaar zijn (conform het decreet).
- 36 *Mineurs étrangers non accompagnés en Belgique, situation administrative, juridique et sociale – guide pratique*, maart 2007, Charlotte van Zeebroeck (Service droit des jeunes de Bruxelles), p.454.
- 37 Omzendbrief van het Vlaams ministerie van Onderwijs (24 februari 2003) *(op cit toelichting 34)*.
- 38 Politiediensten mogen de kinderen opwachten aan de schoolpoort wanneer de ouders hen niet meer kunnen afhalen omdat ze al door de politie werden aangehouden (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (2004) “Analytical Report on Education”, p.15, [hier](#) online beschikbaar).
- 39 Een gezin met een schoolgaand kind kan vragen dat de uitvoering van een verwijderingsmaatregel, genomen in de periode vanaf het begin van de paasvakantie tot het einde van het schooljaar, opgeschort wordt tot het einde van het schooljaar (of tot het einde van de tweede zittijd/herexamens (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2004, *ibid*, p.14).
- 40 Prof. Dr. Chr. Timmerman et al. “Welke recht op onderwijs voor kinderen in precair verblijf? Een analyse van de situatie van kinderen zonder wettig verblijfsstatuut of met een precair verblijfsstatuut in het lager onderwijs in België. ”, Recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijf (UCARE), maart 2010, p. 48.

- 41 In dit rapport wordt gemakshalve de term 'ouder' gebruikt, maar in werkelijkheid worden hier ook andere voogden bedoeld.
- 42 PICUM (2009) *PICUM's Main Concerns about the Fundamental Rights of Undocumented Migrants in Europe*, p.16
- 43 Wanneer de inschrijving elektronisch dient te gebeuren en een rijksregisternummer vereist is (zoals in Gent, Antwerpen en in de scholen van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel), kan men met een speciale code registreren via het lokale [Onthaalbureau Inburgering](#) of het [Lokaal Overleg Platform](#) (LOP).
- 44 Onzekerheid is ook vaak een probleem, omdat men vreest dat leerlingen tijdens de schooluren zouden worden verwijderd of op school gearresteerd. Inspecteurs zijn niet altijd op de hoogte van de rechten van ongedocumenteerde leerlingen en schrappen hen daarom uit de inschrijvingslijst. Daardoor krijgen scholen ook geen subsidies voor deze leerlingen. Zie ook Prof. Dr. Chr. Timmerman et al. "Samenvatting: "Welke recht op onderwijs voor kinderen in precair verblijf? Een analyse van de situatie van kinderen zonder wettig verblijfsstatuut of met een precair verblijfsstatuut in het lager onderwijs in België. "Recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijf (UCARE), maart 2010, p. 11, [hier](#) online beschikbaar).
- 45 Voor de Franse Gemeenschap verwijzen we naar het decreet van 14 juni 2001 betreffende de integratie van nieuwkomers in het onderwijs dat door de Franse Gemeenschap ingericht of gesubsidieerd wordt. Er ligt momenteel een nieuw decreetvoorstel op tafel, dat na goedkeuring van kracht zou worden voor de inschrijvingen voor het schooljaar 2012-2013. Voor de Vlaamse Gemeenschap verwijzen we naar de Omzendbrief van 30 juni 2006 betreffende het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het basis onderwijs en het Besluit van de Vlaamse regering inzake de organisatie van onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het gewoon voltijds secundair onderwijs.
- 46 Door het gebrek aan specifieke programma's die gericht zijn op de behoeften van kinderen in een niet-reguliere migratiesituatie stromen deze kinderen vaak onterecht door naar speciale klassen, vooral wanneer ze vaak verhuizen en van school veranderen. Ongedocumenteerde kinderen worden vaak ondergebracht in speciale klassen voor licht gehandicapte kinderen (type 1), kinderen met gedragsstoornissen (type 3) en kinderen met leerproblemen (type 8) ("Alternatief Rapport van de ngo's over de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in België", 1 maart 2010 [2010 Alternatief Rapport Kinderrechtencoalitie] ([hier](#) online beschikbaar). Zie ook Prof. Dr. Chr. Timmerman et al., Maart 2010, *op cit toelichting* 41, p. 14.
- 47 Deze klassen zijn in het leven geroepen om gelijke kansen te bieden aan alle kinderen (decreet van 24 juli 1997 dat de prioritaire taken bepaalt van het basisonderwijs en van het secundair onderwijs en de structuren organiseert die het mogelijk maken ze uit te voeren ([hier](#) online beschikbaar) en het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen ([hier](#) online beschikbaar)).
- 48 Alle migrantenkinderen ervaren soortgelijke moeilijkheden, dit is dus niet noodzakelijk te wijten aan de migratiestatus, maar wel aan discriminatie in het algemeen, taalbarrières, enz.
- 49 Om het recht op onderwijs te waarborgen voorziet het gewijzigde koninklijk besluit van 9 juni 1999 houdende de uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers een uitzondering op de vereiste werkvergunning voor twee categorieën van buitenlandse leerlingen (ongeacht hun verblijfsstatuut): 1. Alle studenten die een "verplichte" stage moeten volgen volgens het leerplan. [Deze uitzondering wordt bevestigd door een Vlaamse ministeriële omzendbrief, die stelt dat leerlingen geen werkvergunning moeten hebben om deel te nemen aan stages en dat zij hieraan moeten kunnen deelnemen] en 2. Leerlingen onder de 18 met een overeenkomst inzake altererend leren. Zelfs na zijn/haar 18e verjaardag blijft de leerling vrijgesteld van de verplichting om over een werkvergunning te beschikken, en dit tot het einde van zijn/haar leerplan. Dit geldt echter enkel indien hij/zij binnen hetzelfde studiegebied blijft (Artikel 2) ([hier](#) en [hier](#) online beschikbaar).

- 50 In de Vlaamse Gemeenschap stelt Artikel 3 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 23 februari 2001 dat geen enkel kind mag worden gediscrimineerd. Als er geen officieel document kan worden voorgelegd als bewijs van het gezinsinkomen, dan wordt er een sociaal tarief toegepast. In de Franse Gemeenschap heeft elk kind recht op toegang tot kwalitatieve kinderopvang (in functie van het aantal beschikbare plaatsen); kinderopvang moet ouders de mogelijkheid te bieden om hun verschillende taken te combineren en moet bijdragen tot de evenwichtige ontwikkeling van de kinderen. Ook kinderen van ouders zonder verblijfsvergunning kunnen er terecht; ongeveer 10% van de totale kinderopvangcapaciteit wordt voorbehouden voor hun bijzondere opvangbehoeften. De financiële bijdrage van de ouders kan worden gesubsidieerd en wordt berekend op basis van het netto gezinsinkomen en een decretaal vastgestelde schaal, met een minimum- en maximumbedrag. De maatschappelijk werker van de kinderopvang kan ook een sociaal onderzoek instellen om een afwijking van deze schaal aan te vragen (besluit van 27 februari 2003 van de Regering van de Franse Gemeenschap houdende algemene reglementering inzake opvangvoorzieningen ([hier](#) online beschikbaar); besluit van de Regering van de Franse Gemeenschap van 17 december 2003 tot vaststelling van de kwaliteitsopvangcode ([hier](#) online beschikbaar)).
- 51 Bv. Prof. Dr. Chr. Timmerman et al., Maart 2010, *op cit toelichting 41*, p. 11-12.

GEZONDHEIDSZORG

- 52 Artikel 24 (1), 25, 39 van het IVRK, Artikel 25 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 12 (1) van het IVESCR, Artikel 5 (e)(iv) van het IVUR-Verdrag, Artikel 14 (2b) van het Vrouwenverdrag, Artikel 3 van het EVRM en Artikelen 24 en 35 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Daarnaast zijn er ook Artikelen 11 en 13 van het ESH, dat door het Europees Comité voor Sociale Rechten werd uitgebreid naar niet-reguliere migranten. Het Comité was bovendien van oordeel dat de beperking van kinderopvang tot noodsituaties in strijd was met Artikel 17 (Internationale Federatie voor de Mensenrechten v. Frankrijk, klacht n° 14/2003, beslissing op grond van 8 september 2004, §§ 26-32; Raad van Europa (2008) ‘[Digest of the Case Law of the European Committee of Social Rights](#)’, p. 183-184. Men vindt dit ook in Artikel 28 van de ICRMW, hoewel het niet wettelijk bindend is. Als Lidstaat van de Wereldgezondheidsorganisatie heeft België ook de “plicht om ervoor te zorgen dat nationale en regionale systemen voor gezondheidszorg en in het bijzonder ziekenhuizen en gezondheidsdiensten de rechten van migrantenkinderen op gezondheidszorg ondersteunen; ziekenhuizen en gezondheidsdiensten hebben de plicht om migrantenkinderen en hun gezinnen te helpen bij hun zelfverwezenlijking, door kennis en bewustzijn over de rechten van de migrantenkinderen te promoten” (vrije vertaling) (IOM (2009) *Ensuring the Right of Migrant Children to Health Care: The Response of Hospitals and Health Services*, p. 9-10).
- 53 In de zaak *Pretty tegen het Verenigd Koninkrijk* oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat een behandeling die een ziekte mogelijk zal verergeren, kan vallen onder Artikel 3, waarbij de overheid verantwoordelijk kan worden geacht (bv. gevangenschap, uitwijzing). (Europees Hof voor de Rechten van de Mens, [Pretty tegen het Verenigd Koninkrijk](#), uitspraak van 29 april 2002 (nr. 2346/02), lid 52.
- 54 Belgische Grondwet, Oktober 2007, Artikel 23 (*op cit toelichting 15*).
- 55 Wet van 8 juli 1964 betreffende de dringende geneeskundige hulpverlening ([hier](#) en [hier](#) online beschikbaar).
- 56 Na enig lobbywerk werd de wet op 13 december 2006 gewijzigd door de “Wet houdende diverse bepalingen inzake gezondheidszorg” en omzendbrief VI nr. 2008/198 van 9 mei 2008. Sindsdien gelden er een aantal voorwaarden voor toegang tot de ziekteverzekering, zoals het volgen van basis- of secundair onderwijs in een door de Belgische overheid erkende school gedurende drie opeenvolgende maanden.
- 57 Technisch gezien hebben ongedocumenteerde migranten toegang tot een private ziekteverzekering, maar de premies hiervoor liggen zo hoog dat weinig migranten zonder verblijfsvergunning zich deze kunnen veroorloven.

- 58 Zie de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (*op cit toelichting 15*) en het koninklijk besluit van 12 december 1996 betreffende de dringende medische hulp die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven ([hier](#) online beschikbaar).
- 59 Artikel 1 van het koninklijk besluit van 12 december 1996 betreffende de dringende medische hulp die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven (*ibid*).
- 60 Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (*op cit toelichting 16*).
- 61 Eerst moet het OCMW binnen de 30 dagen beslissen of het akkoord gaat met het betalen van de medische hulp. Het OCMW meldt hierbij ook of het document enkel geldig is voor één consultatie of voor een langere, maar in de tijd beperkte periode.
- 62 Koninklijk besluit van 12 december 1996 betreffende de dringende medische hulp die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven.
- 63 Dit principe dekt een brede waaier van medische zorgen, zoals medische onderzoeken, operaties, bevallingen, fysiotherapie, medicatie, testen en analyses. Enige uitzondering: bepaalde soorten medicijnen en medisch materiaal zoals tandprothesen, rolstoelen, enz.
- 64 Dokters van de Wereld European Observatory on Access to Healthcare (2009) "Access to Healthcare for Undocumented Migrants in 11 EU countries", 2008 Survey Report, September 2009, p. 25 ([hier](#) online beschikbaar).
- 65 Er zijn ook gevallen bekend van OCMW's die weigeren om de aanvraag tot gratis dringende medische hulp te verwerken van mensen die in een kraakpand leven of in hongerstaking zijn. Zie HUMA Network (2009) "Access to Health Care for Undocumented Migrants and Asylum Seekers in 10 EU Countries: Law and Practice", p. 39 ([hier](#) online beschikbaar).
- 66 HUMA Network (2009) *ibid*: p. 38.
- 67 Gezondheidscentra van Dokters van de Wereld (Centra voor Onthaal, Zorg en Oriëntatie – COZO) kunnen medische hulp verstrekken tot het OCMW zijn goedkeuring geeft, maar ook hier zijn de administratieve vereisten voor terugbetaling complex. (HUMA Network (2009), *ibid*: p. 39).

HUISVESTING

- 68 Artikel 27 (1) (3) van het IVRK, Artikel 25 (1) van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 11 (1) van het IVESCR, Artikel 5 (e)(iii) van het IVUR-Verdrag, Artikel 14 (2h) van het Vrouwenverdrag, Artikel 3, 8 van het EVRM en Artikel 34 (3) van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Het staat ook in Artikel 31 van het ESH waarvan de jurisprudentie van het Europees Comité voor Sociale Rechten bepaalt dat het ook van toepassing is op onregelmatige migrantenkinderen (het bereik van het ESH is normaal beperkt tot staatsburgers of reguliere arbeiders van de verdragsluitende staten). (Klacht nr. 47/2008, [Defence for Children International \(DCI\) v the Netherlands](#); Carrera & Merlino (2010), "[Assessing EU Policy on Irregular Immigration under the Stockholm Programme](#)": pagina's 28-30. Men vindt dit ook terug in Artikel 43.1 van de Internationale VN Arbeidsmigranten Conventie, hoewel dit niet wettelijk bindend is.
- 69 Cholewinski (2005) *Study on obstacles to effective access of irregular migrants to minimum social rights*, p. 32-33; Zie ook bv. *Gillow tegen het VK*, vonnis van 24 november 1986 (nr. 9063/80), *Buckley tegen het VK*, 15 september 1996 (nr. 20348/92), *Connors tegen het VK*, 27 mei 2004 (nr. 66746/01).
- 70 Belgische Grondwet, Oktober 2007, Artikel 23 (*op cit toelichting 15*).

- 71 Het Hof oordeelde dat het in strijd is met de Belgische Grondwet en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind om minderjarige kinderen die met hun ouders illegaal in België verblijven het recht op maatschappelijke dienstverlening te weigeren (22 juli 2003 – Arrest nr. 106/2003 van het Arbitragehof inzake de prejudiciële vraag over artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (B.S. 04/11/2003, p. 53695) ([hier](#) online beschikbaar).
- 72 Koninklijk besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft ([hier](#) online beschikbaar), gewijzigd bij het koninklijk besluit van 1 juli 2006 dat voorziet in een individueel begeleidingstraject (met toevoeging van Artikel 7).
- 73 Voor meer informatie over de evolutie van de regelgeving, zie ook B. Van Keirsbilck (2005) "[Aide sociale aux familles séjournant illégalement sur le territoire belge: Le point sur la jurisprudence récente](#)", *JDJ* nr. 242 – februari 2005 ; Platform Kinderen op de Vlucht (2011) "Gezinnen in onregelmatig verblijf – Samenwerkingsprotocol tussen Fedasil en de Dienst Vreemdelingenzaken – Informatiefiche - overlegmogelijkheden" Maart 2011 ([hier](#) online beschikbaar).
- 74 In 2005 sanctioneerde een nieuw arrest van het Grondwettelijk hof het systeem van de wetgever omdat de aanwezigheid van de ouders in hetzelfde centrum waar hun kind materiële bijstand kreeg, niet gewaarborgd werd. Dit werd vertaald in een wijziging van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn – Artikel 57§2 2° (*op cit toelichting 16*) (krachtens Artikel 22 van de wet van 27 december 2005 houdende diverse bepalingen ([hier](#) en [hier](#) online beschikbaar). De aanwezigheid in het opvangcentrum van de ouders of voogden van het kind wordt nu gewaarborgd.
- 75 Sociale huisvesting is huisvesting die door de staat wordt gesubsidieerd en die bedoeld is voor mensen met een laag inkomen.
- 76 Samenwerkingsprotocol tussen Fedasil en de Dienst Vreemdelingenzaken met betrekking tot het begeleidingstraject van gezinnen met minderjarigen die onwettig op het grondgebied verblijven en die opgevangen worden krachtens het koninklijk besluit van 24 juni 2004 ([hier](#) online beschikbaar).
- 77 Er is echter nog geen sprake van gedwongen terugkeer als gezinnen weigeren om vrijwillig terug te keren.

OVERLAPPENDE VRAAGSTUKKEN

- 78 Accommodatie in grote opvangcentra kan niet worden beschouwd als geschikte huisvesting voor kinderen. Gezinnen moeten er dikwijls samenleven in één kamer, zonder eigen ruimte of privacy. Opvangcentra zijn vaak gemengd, waarbij gezinnen moeten samenwonen met alleenstaande volwassenen. De structuur van de maatschappelijke dienstverlening ontnemt de ouders vaak elke vorm van autonomie. Zij hebben bijvoorbeeld geen controle meer over hun maaltijden of over het tijdstip waarop die worden genomen. Kinderen krijgen onderwijs in het centrum, waardoor ze worden afgezonderd van het normale onderwijs en de lokale gemeenschap. Dit geldt in het bijzonder voor afgelegen centra. Al deze factoren hebben een negatieve invloed op de gezinsrelaties en op de ontwikkeling van het kind.
- 79 Een rapport van Shelter waarschuwt bijvoorbeeld dat kinderen die in slechte woonomstandigheden leven, tot 25% meer risico lopen op ernstige ziekten en handicaps tijdens hun kindertijd en jongvolwassenheid. Een veranderlijke, ongeschikte huisvesting en een zwakke gezondheid kunnen kinderen belemmeren bij het schoolgaan en zo hun academische prestaties negatief beïnvloeden (Harker (2006) *Chance of a lifetime: The impact of bad housing on children's lives*). Zie ook Dokters van de Wereld European Observatory on Access to Healthcare (2009), *op cit toelichting 63*: p. 109-111.
- 80 Artikel 74/9 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

- 81 Belgische ngo's die de rechten van het kind verdedigen hebben op 21 maart 2012 een gezamenlijk persbericht uitgestuurd dat deze terugkeer naar kinderopsluiting aan de kaak stelt. Het persbericht is beschikbaar in het [Nederlands](#) en het [Frans](#).
- 82 Artikel 9bis van de wet van 15 december 1980 (*ibid*); omzendbrief van 21 juni 2007 tot wijziging van de wet betreffende het verblijf van vreemdelingen na de invoering van de wet van 15 september 2006.
- 83 Instructie van 19 juli 2009 van de Dienst Vreemdelingenzaken, "Instructie betreffende de toepassing van het oude artikel 9, 3e lid, en van het artikel 9bis van de vreemdelingenwet" ([hier](#) online beschikbaar).
- 84 Onredelijk lange asielprocedure, onredelijk lange asielprocedure met procedure voor de Raad van State en/of daaropvolgende aanvraag voor regularisatie, asielprocedure van ten minste één jaar, ingediend voor 1 juni 2007 voor gezinnen met schoolgaande kinderen.
- 85 Tijdens de regularisatiecampagne van 2009 werden er duidelijke criteria vastgelegd, wat leidde tot veel regularisaties. Sinds het einde van deze campagne is het echter opnieuw heel moeilijk om een positief antwoord te krijgen.
- 86 Gezinnen zonder papieren die bij vrienden of familie verblijven, ondervinden vaak moeilijkheden om het adres van hun gastheer te gebruiken voor hun regularisatieaanvraag. Deze vreest soms dat de bekendmaking van de aanwezigheid van het gezin problemen zal opleveren, vooral wanneer hij in een sociale woning woont of een sociale uitkering ontvangt, die mogelijk wordt verlaagd als gevolg van het samenwonen. Gezinnen die in tijdelijke opvangcentra wonen, mogen vaak het adres van het centrum niet opgeven als officieel adres. Gezinnen die in een opvangcentrum verblijven dat deel uitmaakt van een netwerk, hebben dit probleem niet. Zij kunnen het adres van het opvangcentrum gebruiken als vast adres.
- 87 Artikel 9ter van de vreemdelingenwet; Artikelen 2-10 van het koninklijk besluit van 17 mei 2007 tot vaststelling van de uitvoeringsmodaliteiten van de wet van 15 september 2006 tot wijziging van de verblijfwet ([hier](#) online beschikbaar); Omzendbrief van 21 juni 2007 betreffende de wijzigingen in de reglementering betreffende het verblijf van vreemdelingen tengevolge van de inwerkingtreding van de wet van 15 september 2006 ([hier](#) online beschikbaar).
- 88 Voor meer informatie, zie CIRÉ, "Quelle politique de régularisation passée, présente et à venir pour le Belgique?", Presentatie voor het Institut Emile Vandervelde, 27 januari 2010 ([hier](#) online beschikbaar); De Standaard, "Papieren voor 28.000 illegalen" 19 July 2011 ([hier](#) online beschikbaar).

This project has received financial support from:

PLATFORM FOR INTERNATIONAL COOPERATION ON
UNDOCUMENTED MIGRANTS

Rue du Congrès/Congresstraat 37-41, post box 5
1000 Brussels – Belgium
Tel: +32/2/210.1780
Fax: +32/2/210.1789
info@picum.org
www.picum.org